Taina Vallander

18.9.2024

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto HaV 19.9.2024 klo 12.15

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta, HE 68/2024 vp

- Suomessa vähimmäispalkka sekä erilaiset lisät ja korvaukset määräytyvät työehtosopimusten perusteella. Palkkarajan asettaminen koskemaan ulkomaalaista työvoimaa sisältää riskin, että palkkaminimistä muodostuu työmarkkinoilla maksimi.
- STTK ei sinänsä vastusta 1 600 euron tulorajan asettamista, mutta pitää tärkeänä, että sen tasoa tarkastellaan jatkossa säännöllisesti vuosittain.
- Säännöllisellä tarkastelulla tulee ehkäistä tilannetta, jossa palkkaraja jää jälkeen yleisestä ansiokehityksestä tai ostovoiman kehityksestä, eikä enää täytä lain tavoitetta turvata tosiasiallinen toimeentulo Suomessa. Myös lakimuutoksen tavoitteiden toteutumista tulisi arvioida kohtuullisessa ajassa sen voimaantulon jälkeen.
- Palkkauksen toteuman valvontaan tulisi ohjata riittävät resurssit myös oleskelulupaprosessien välissä, jotta riski alipalkkauksesta ei jää yksin työntekijän kannettavaksi.

Yleistä

Työ- ja elinkeinoministeriön esityksessä ehdotetaan muutettavan ulkomaalaislakia ja ulkomaalaislain muuttamisesta annettua lakia (HE 68/2024 vp) siten, että työntekijän oleskeluluvan palkkarajaa nostetaan joko alakohtaisen työehtosopimuksen minimiin, kuitenkin vähintään 1 600 euroon kuukaudessa. Hallitusohjelmassa on lisäksi linjattu, että jatkossa tulorajoista (esityksessä palkkaraja) päätetään valtioneuvoston asetuksella.

Työstä saatavan riittävän toimeentulon noudatettava työehtosopimusta

Hallituksen esityksen tavoitteena on varmistaa, että maahan saapuvilla työntekijöillä on tosiasiallinen mahdollisuus elättää itsensä ansaitsemallaan palkalla. Tavoitteena on myös lisätä kokoaikatyön määrää Suomessa.

STTK pitää tärkeänä periaatetta, että Suomessa työskentelevän ulkomaalaisen henkilön toimeentulo koostuu työstä saatavasta riittävästä tulosta, joka vastaa toimialalla noudatettavaa työehtosopimusta.

Taina Vallander 18.9.2024

Vähimmäispalkka sekä erilaiset lisät ja korvaukset määräytyvät Suomessa työehtosopimusten perusteella.

Ulkomaalaislaki edellyttää jo nyt, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu ansiotyöstä saatavalla tulolla oleskeluluvan voimassaolon ajan. Nykyisessä ulkomaalaislaissa palkan tulee olla työehtosopimuksen minimin mukainen ja jos palkkaa ei voida määritellä tämän kriteerin perusteella, sen tulee vastata työttömyysturvalain työssäoloehdon karttuman edellyttämää suuruutta. Näin on myös arvioitaessa toimeentulon riittävyyttä osa-aikaisen työn osalta. Työssäoloehdon täyttävän palkkasumman taso tarkistetaan vuosittain.

STTK katsoo, että myös lakimuutoksella asetettavaa 1 600 euron tulorajaa tulisi arvioida säännönmukaisesti vuosittain ja asetuksella varmistaa, että se esimerkiksi inflaation vallitessa tai työehtosopimusten vähimmäispalkkojen muuttuessa edelleen vastaa lakimuutoksen tavoitteisiin eli luo edellytykset tosiasialliseen toimeentuloon palkkatulolla ja kehittyy palkkatason kehittyessä.

STTK:n katsoo, että palkkatietojen toimialakohtainen erittely eri tehtävien ja ammattien osalta tulisi liittää osaksi esitystä ja myös päivittää vuosittain. Esityksessä tulisi huomioida myös osa-aikatyötä, tuntityötä tai projektityötä tekevien riittävä palkkaus. Vaikka esityksen tavoitteena on lisätä kokoaikatyötä, siinä ei tulisi jättää huomiotta niitä muita työn muotoja, jotka ovat Suomessa työskentelevien ulkomaalaisten kohdalla hyvin tyypillisiä.

Lisäksi alueelliset vaikutukset työllisyyteen ja esimerkiksi alueelliset asumisen hintaerot vaikuttavat merkittävästi henkilön tosiasialliseen toimeentuloon.

Vaikutukset työvoiman saatavuuteen ja julkiseen talouteen

STTK pitää osittain ristiriitaisina hallituksen esityksen ehdotusta (4.1) jonka mukaan palkkarajan asettamisella pyritään rajoittamaan maahanmuuttoa niille aloille, joilla palkka on alle 1 600 euroa kuukaudessa. Esityksen mukaan palkkaraja tulee kuitenkin asettaa sellaiselle tasolle, ettei se tarpeettomasti rajoita työvoiman saatavuutta. Esityksessä ei määritellä, minkä alojen maahanmuuttoa palkkarajalla pyritään rajoittamaan ja minkä alojen työvoiman saatavuutta taas halutaan tukea. Esityksen ulkopuolelle on rajattu kausityö, jossa ansiot usein jäävät alle esityksessä määriteltävän palkkarajan, ja jossa alipalkkauksen ja työsyrjinnän riskit ovat ylipäätään korkeat. Ottaen huomioon tavoitteen rajoittaa maahanmuuttoa tietyille aloille, esitys jättää merkittävästi tulkinnanvaraa palkkarajan tason perusteista niillä aloilla, joilla ei ole työehtosopimusta.

Hallituksen esityksen mukaan palkkaraja tulee asettaa sellaiselle tasolle, että työperusteinen maahanmuutto vahvistaa julkista taloutta.

Taina Vallander 18.9.2024

Työ- ja elinkeinoministeriön keväällä 2024 julkaisemassa VN TEAS -selvityksessä *Oleskeluluvalla Suomeen tulevien toimeentuloedellytyksen kehittämisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset* arvioidaan, että 1 600 euron tulorajan (HE:ssa palkkaraja) vaikutukset työvoiman saatavuuteen ovat vähäiset ja ensisijaisesti ammatti- toimiala- ja aluekohtaiset. Tulorajan julkistaloudelliset vaikutukset arvioidaan selvityksessä pieniksi. Pidemmän aikavälin vaikutuksiin vaikuttaa selvityksen mukaan se, nostetaanko tulorajaa asetuksella tulevaisuudessa.

STTK katsookin, että palkkarajan arvioinnin ja korottamisen säännönmukaisuus on välttämätöntä valmistaa, jotta lakimuutoksen tavoitteet toteutuisivat edes osittain.

STTK arvioi, että palkkarajan vaikutusten kohdistuessa usein epäsäännöllisistä ansioista toimeentulonsa saaviin henkilöihin, se saattaa poistaa suomalaisilta työmarkkinoilta työvoimaa, jonka mahdollisuudet työllistyä vakaampiin ja osaamistaan vastaaviin työsuhteisiin ovat heistä itsestään riippumattomista syistä erityisesti työuran alkuvaiheessa heikot, mutta joiden mahdollisuudet paranevat merkittävästi maassaolon pitkittyessä.

Työlupaan liittyvä viranomaistyö

Nykyisin toimeentuloharkinnan suorittaa työntekijän oleskeluluvan osalta TE-toimisto osana päätösharkintaa, jonka tekee maahanmuuttovirasto. Vuoden 2025 alusta alkaen työntekijän työlupaan liittyvän harkinnan tekee yksin maahanmuutto-virasto. Lakiesityksen muutoksista tiedottaminen työnantajille edellyttää resursointia sekä selkää viranomaisvastuun määrittelyä.

Nykylain osalta TE-toimistot lähettävät työnantajille täydennyspyyntöjä, mikäli työnantaja ei ole vakuuttanut työntekijälle riittävästi työtunteja tai toimeentuloa. Täydennyspyynnöllä informoidaan työnantajaa vähimmäistoimeentulorajasta ja voidaan kehottaa vakuuttamaan enemmän työaikaa. Tietyillä aloilla (esimerkiksi kotitaloustyö ja siivousala), joilla nyt asetettava 1 600 euron tuloraja on vaikea saavuttaa, yhdellä työntekijällä voi olla useita päällekkäisiä ja toisiaan täydentäviä työsuhteita. Näissä tehtävissä työskentelevien osalta hallituksen esityksen mukaisella tulorajalla voi olla jonkin verran viranomaisten selvitys- ja tiedotustyötä lisäävä määrä.

Työperäisen hyväksikäytön ehkäisy

Hallituksen esityksessä arvioidaan palkkarajan noston vaikuttavan ennaltaehkäisevästi työperäiseen hyväksikäyttöön. STTK katsoo, että palkkarajan asettaminen itsessään ei vielä takaa palkkarajan ylittävää palkkaa, vaan edellyttää tuekseen kattavaa ja riittävästi resursoitua valvontaa sekä sujuvaa viranomaisyhteistyötä.

Taina Vallander 18.9.2024

Palkkatulon tasoa tulisi valvoa myös ensimmäisen oleskeluluvan saamisen ja jatkoluvan hakemisen välillä, jotta riski alipalkkauksesta ei jää vain työntekijän kannettavaksi.
Suomeen tulevalla työntekijällä tulee olla tiedossa työpaikka työntekijän oleskelulupaa hakiessa. Palkka tarkistetaan oleskelulupahakemuksen yhteydessä ja uudelleen vasta, jos työntekijä hakee jatkolupaa.
Ulkomaalaistaustaisen ja erityisesti heikosti kotimaisia kieliä puhuvan ja työmarkkinoita tuntevan väestön työmarkkina-asema on Suomessa erityisen heikko työuran alkuvaiheessa.

STTK huomauttaa, että tulorajat ja sääntely voivat lisätä lähetettyjen työntekijöiden käyttöä työmarkkinoilla. Lähetettyjen työntekijöiden käyttö työvoimana on usein keino kiertää lainsäädännön ja työehtosopimusten vähimmäisehtoja.

Lisätietoja Taina Vallander, johtaja, STTK ry
taina.vallander@sttk.fi
040 1841 464